

STRATEGIA INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI W KONTEKŚCIE WYBRANYCH REGIONÓW POLSKI

*Ewa Romanowska¹
Agnieszka Firgolska²
Justyna Hrudeń³*

Streszczenie

Niniejszy artykuł prezentuje założenia teoretyczne koncepcji *smart specialisation* oraz komplementarne wobec niej teorie rozwoju regionalnego. Rozważaniom analitycznym zostały poddane zarówno metodyka identyfikacji specjalizacji regionalnych, jak również efekty jej zastosowania w postaci wojewódzkich strategii na rzecz inteligentnych specjalizacji. Badania zebrane metodą *desk research* dotyczą wybranych regionów polskich, tj. województwa pomorskiego, mazowieckiego, wielkopolskiego, lubelskiego, warmińsko-mazurskiego, śląskiego. Ze względu na to, iż proces określenia potencjału rozwojowego poszczególnych regionów opiera się podejściu otwartym na zmiany, wytypowane specjalizacje należy rozpatrywać jako narzędzie przystosowane do bieżących uwarunkowań i wyzwań społeczno-gospodarczych. Dobór inteligentnych specjalizacji nie może być przypadkowy, dlatego województwa decydują się na powołanie zespołów eksperckich, odpowiedzialnych za wyłonienie kluczowych kompetencji, branż lub technologii, które stanowią będą o przyszłym rozwoju poszczególnych regionów.

Słowa kluczowe: inteligentne specjalizacje, rozwój regionalny, Unia Europejska.

1. Wstęp

Koncepcja *smart specialisation* stanowi rezultat prac Grupy Eksperckiej „Wiedza dla Wzrostu” (*K4G: Knowledge for Growth*), powołanej w 2005 r. jako

¹ Szkoła Główna Handlowa, Kolegium Gospodarki Światowej/Warsaw School of Economics, Collegium of World Economy.

² Politechnika Gdańska, Wydział Zarządzania i Ekonomii/Gdansk University of Technology, Faculty of Management and Economics

³ Politechnika Gdańska, Wydział Zarządzania i Ekonomii/Gdansk University of Technology, Faculty of Management and Economics

ciało konsultacyjne przez Komisarza ds. Badań J. Potočnika. Założenia idei specjalizacji regionalnej, której współautorem jest m.in. D.P. Foray zostały zaprezentowane w 2008 r. w dokumentach roboczych wyżej wymienionego organu doradczego⁴ oraz w raporcie zawierającym rekomendacje na temat funkcjonowania Europejskiej Przestrzeni Badawczej⁵ w kontekście wzrastającego znaczenia procesów globalizacji, aglomeracji oraz usieciowienia. W latach 2009–2011 problematyka inteligentnej specjalizacji dominowała w dyskusjach naukowych i politycznych forum międzynarodowego: Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. OECD, *The Organisation for Economic Co-operation and Development*)⁶ oraz Wspólnego Centrum Badawczego (ang. JRC, *Joint Research Centre*) Unii Europejskiej. Upowszechnienie koncepcji nastąpiło przede wszystkim za sprawą Komunikatu Komisji Europejskiej Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu⁷. *Smart specialisation* pozostaje w ścisłym związku z głównym priorytetem programu Europa 2020 – inteligentnym wzrostem, czyli rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i innowacji⁸ oraz jego projektem przewodnim Unia Innowacji, który zobowiązuje państwa członkowskie do modyfikacji regionalnych strategii innowacji (RIS).

Strategia inteligentnej specjalizacji z założenia obejmuje procesy: kształtowania wizji rozwoju regionalnego, ustalania priorytetów strategicznych, poszukiwania przewag konkurencyjnych poszczególnych województw oraz wykorzystania inteligentnych polityk w celu zmaksymalizowania ich potencjału endogenicznego opartego na wiedzy. Program akcentuje konieczność wyspecjalizowania się regionów ze względu na ich odmienność, stanowiącą o ich sile i możliwości wyróżnienia się oraz podkreśla znaczenie identyfikacji mocnych stron zwiększających innowacyjność regionalną, umożliwiających osiągnięcie ogólnego wzrostu gospodarczego oraz dobrobytu⁹.

Celem artykułu jest omówienie założeń i wymogów dotyczących programu, zaprezentowanie jego podstaw teoretycznych oraz przedstawienie osiągniętych etapów dotyczących selekcji inteligentnych specjalizacji w poszczególnych regionach

⁴ P. David, D.P. Foray, B. Hall, *Smart Specialisation – the concept*, Knowledge Economists Policy Brief n° 9, 2007, <http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf>.

⁵ *The Role of Community Research Policy in the Knowledge-based Economy*, 2009, http://ec.europa.eu/research/era/pdf/community_research_policy_role.pdf.

⁶ *Designing smart specialisation strategies for cluster development in the global value chains*, OECD project.

⁷ KOM 2010 (2020), 3.3.2010, <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf>.

⁸ *Foresight Technologiczny Przemysłu – InSight2030*, Ministerstwo Gospodarki, http://www.mg.gov.pl/files/upload/17503/Foresight_Technologiczny_2030_wersja_elektroniczna_72_str.pdf [data dostępu: 20-12-2013]

⁹ *Smart Specialization*, http://ec.europa.eu/research/regions/index_en.cfm?pg=smart_specialisation.

Polski. Artykuł ma charakter przeglądowy i stanowi próbę usystematyzowania wiedzy dotyczącej specjalizacji w ujęciu regionalnym.

2. Podstawy teoretyczne specjalizacji

Definicja terminu *specjalizacja* nawiązuje do łacińskiego słowa *specialis* oznaczającego *szczególny*¹⁰. W potocznym rozumieniu pojęcie to oznacza zdobycie określonych umiejętności i biegłości w danej dziedzinie¹¹. Specjalizacja w zakresie produkcji dóbr, tworzenia nauki czy technologii stanowi przedmiot badawczy wielu mezo- i makroekonomicznych koncepcji teoretycznych. Do specjalizacji krajowej odwołują się m.in. klasyczne i neoklasyczne teorie handlu zagranicznego, rozwijane przykładowo przez A. Smitha, D. Ricardo, E. Heckschera, B. Ohlina, P. Samuelsona, W. Stolpera, W. Leontiefa oraz K. Kojima i R. Vernona¹². Zgodnie z teorią przewagi absolutnej A. Smitha (ang. *absolute advantage*) o wyborze specjalizacji w skali krajowej decydują absolutne różnice kosztów produkcji danego dobra. Teoria kosztów względnych (ang. *comparative advantage*) D. Ricardo mówi zaś, że specjalizacją powinny być objęte te wyroby, w których wytwarzaniu dany kraj ma największą względną przewagę odnośnie kosztów produkcji, bądź też jego strata w tych kosztach jest stosunkowo najmniejsza¹³. W przekonaniu E. Hechschera i B. Ohlina o specjalizacji w ujęciu makro przesądzają posiadane przez państwo zasoby czynników produkcji. Każdy kraj eksportuje te towary, których wewnętrzne wytwarzanie w dużym stopniu opiera się na tańszym czynniku produkcji, którego posiada względnie dużo oraz importuje te wyroby, których proces wytwórczy wymaga dużych nakładów czynnika względnie rzadkiego, a więc droższego¹⁴. Zgodnie ze sformułowaną przez E. Hechschera i B. Ohlina teorią obfitości zasobów (ang. *the Heckscher–Ohlin theorem*), wybór specjalizacji determinowany jest różnicą kosztów i cen wytwarzania czynników produkcji, które stanowią funkcję rzadkości bądź obfitości tych czynników w poszczególnych państwach¹⁵. Do koncepcji specjalizacji nawiązują teorie neoczynnikowe, które jako czynniki wytwórcze obok pracy i kapitału kwalifikują kapitał ludzki oraz zasoby naturalne kraju, jak również teorie neotechnologiczne, podkreślające znaczenie postępu technologicznego i innowacyjności, które wpły-

¹⁰ Na podstawie M. Kardas, Inteligentna Specjalizacja, (nowa) koncepcja polityki innowacyjnej, Optimum Studia Ekonomiczne, nr 2 (50), Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 2011, s. 122.

¹¹ Na podstawie J. Tokarski (red.), Słownik wyrazów obcych, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa, 1980, s. 695.

¹² Tamże.

¹³ A. Budnikowski, Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze, PWE, Warszawa, 2003, s. 40.

¹⁴ Na podstawie M. Kardas, op. cit., s. 123.

¹⁵ Na podstawie J. Anusz, Teorie handlu i biznesu międzynarodowego [w:] Biznes międzynarodowy – obszary decyzji strategicznych, (red.) M.K. Nowakowski, Key Text, Warszawa, 2000, s. 56.

wają na intensyfikację eksportu danej gospodarki krajowej. Na szczególną uwagę zasługuje teoria luki technologicznej (ang. *technological gap*), w ramach której wyróżniają się kraje innowacyjne technologicznie, zdolne do kreowania nowych wyrobów i rozwiązań oraz kraje imitacyjne, budujące swoją pozycję konkurencyjną w oparciu o tańsze czynniki produkcji¹⁶.

Omawiana koncepcja wywodzi się również z teorii rozwoju i specjalizacji regionalnej oraz podstaw teoretycznych polityki naukowej, innowacyjnej i przemysłowej. Jedną z nich jest teoria produktu podstawowego (ang. *staple theory*) H. Innesa, objaśniająca przyczyny wzrostu i rozwoju gospodarczego. Według Innesa motorem rozwoju regionalnego jest kreowanie stopniowej specjalizacji produkcyjnej wyrobów, ocenianych jako najsilniej konkurencyjne na rynkach zewnętrznych. Źródłem wzrastających korzyści, będących rezultatem specjalizacji produkcyjnej jest redukcja kosztów transakcyjnych, głównie wskutek ulepszania organizacji procesu wytwarzania oraz jakości produkowanych wyrobów¹⁷. Zgodnie z założeniami teorii produktu podstawowego jednostki administracji publicznej powinny wspomagać proces tworzenia specjalizacji oraz wspierać obniżanie kosztów transakcyjnych produkcji. Do najważniejszych zadań władz publicznych należą inwestycje infrastrukturalne, w tym dotyczące komunikacji i telekomunikacji. Dodatkowo działania administracji powinny sprzyjać zmniejszaniu kosztów aktywności badawczej i innowacyjnej, wspierać rozwój usług otoczenia biznesu, w tym doradczych, księgowych i szkoleniowych oraz pobudzać działalność eksportową¹⁸.

Innym przykładem podstaw teoretycznych, na których opiera się idea specjalizacji jest koncepcja elastycznej produkcji (ang. *flexible production*) Piore'a i Sabela, zakładająca, iż rozwój bazujący na małych i średnich przedsiębiorstwach, swobodnie zmieniających rodzaj i kierunek produkcji, w celu dopasowania do panujących warunków rynkowych, nowości technologicznych oraz wymagań konsumenckich umożliwia zdefiniowanie specjalizacji, która może przyczynić się do identyfikacji niszy rynkowej na rynku globalnym. Specjalizacja produktowa pozwala na budowanie przewagi konkurencyjnej MŚP w określonych dziedzinach oraz ułatwia kooperację podmiotów gospodarczych. System ekonomiczny oparty na elastycznej produkcji i specjalizacji prowadzi do obniżania kosztów transakcyjnych, podnosi efektywność grup producenckich oraz przyczynia się do wzrostu przedsiębiorczości¹⁹.

¹⁶ Na podstawie ibidem, s. 57–58; J. Rymarczyk, Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa, PWE, Warszawa, 2004, s. 35.

¹⁷ Na podstawie D.S. Landes, Bogactwo i nędza narodów. Dlaczego jedni są tak bogaci, a inni tak ubodzy, Wyd. Muza, Warszawa, 2000, s. 332.

¹⁸ Na podstawie E.E. Malizia, E.J. Feser, Understanding Local Economic Development, Center for Urban Policy Research, New Jersey, 1999, s. 60–63.

¹⁹ Na podstawie M. Piore, C. Sabel, The Second Industrial Divide, Basic Books, New York, 1984; M. Storper, The Regional World. Territorial Development in a Global Economy, Guilford Press, New York, 1997, s. 5–9.

Ponadto gospodarka lokalna oparta na specjalizacji nawiązuje do koncepcji dystryktów przemysłowych (ang. *industrial districts*) A. Marshalla. W myśl sformułowanej przez niego teorii, dystryktem przemysłowym jest przestrzennie wydzielony obszar, na którym zlokalizowane są wyspecjalizowane zakłady przemysłowe. Gospodarka regionalna okręgu przemysłowego Marshalla opiera się na MŚP, wytwarzających przede wszystkim na rynek lokalny, finansowanych przez kapitał miejscowy, pozostających ze sobą w ścisłej współpracy. Zasadniczym atrybutem dystryktu jest znacząca ruchliwość siły roboczej, co zdaniem autora koncepcji oznacza, że pracownicy mocniej identyfikują się z regionem, niż z określonym przedsiębiorstwem produkcyjnym. Dystrykty przemysłowe tworzą stabilne wspólnoty lokalne o rozwiniętej infrastrukturze usługowej wspierającej specjalistyczną produkcję regionalną²⁰.

Interesujące ujęcie problemu specjalizacji możemy odnaleźć w badaniach nad procesem globalizacji M.E. Portera, w tym w sformułowanej przez niego teorii przewagi konkurencyjnej (ang. *competitive advantage*). Uzyskane przez Portera wyniki wskazują, iż postępująca globalizacja wpływa na wzrost specjalizacji produktowej lub usługowej kraju i regionów, co jest związane z paradoksem lokalizacji, oznaczającym, że we współczesnej gospodarce proces wytwórczy umiejscowiony jest lokalnie, choć wyprodukowane towary sprzedawane są na rynku globalnym²¹. Koncepcja Portera, posiadająca cechy wspólne z teorią dystryktu przemysłowego Marshalla podkreśla znaczenie geograficznej bliskości (aglomeracja, koncentracja przestrzenna) oraz tworzenia klastrów przemysłowych (ang. *industry clusters*), w ramach których zachodzą powiązania kooperacyjne przedsiębiorstw działających w pokrewnych branżach, wyspecjalizowanych dostawców i usługodawców oraz instytucji naukowych, normalizacyjnych czy stowarzyszeń handlowych. Zbliżenie terytorialne oraz współpraca klastrowa podnoszą konkurencyjność danego regionu oraz zlokalizowanych w nim podmiotów gospodarczych, czerpiących korzyści z istniejącej sieci kooperacji i konkurencji. Według autora konkurencyjność regionalna opiera się na czterech powiązanych ze sobą komponentach, tj.: klasycznych czynnikach wyjściowych (produkcji), do których należą akumulacja kapitału, siła robocza, infrastruktura techniczna i komunikacyjna; uwarunkowaniach popytowych, na które składają się m.in. wymagania rynku lokalnego oraz możliwości wyjścia na rynki zewnętrzne; sektory pokrewne i wspierające, których funkcjonowanie polega na kooperacji oraz strategii zarządzania skupiska przemysłowego oraz umiejscowionych w nim przedsiębiorstw, dostosowanych do współczesnych warunków światowej konkurencji oraz kultury i struktury gospodarczej regionu. System powyższych

²⁰ Na podstawie T.G. Grosse, Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego, *Studia Regionalne i Lokalne* nr 1 (8)/ 2002, Centrum Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Warszawa, 2002, s. 33–34; A. Markusen, Sticky places in slippery space. A typology of industrial districts [w:] T.J. Barnes, M.S. Gertler (red.), *The New Industrial Geography. Regions, Regulations and Institutions*, Cheltenham–Lyme: Routledge, 1999.

²¹ Na podstawie T.G. Grosse, *ibidem*, s. 36.

elementów pozwala na budowanie pozycji konkurencyjnej regionu, wymusza działania innowacyjne oraz prowadzi do elastycznej specjalizacji produkcji²².

Rozważając tematykę specjalizacji trudno również nie wspomnieć o koncepcji biegunów wzrostu (ang. *growth poles*) autorstwa F. Perroux, w myśl której o rozwoju gospodarczym decydują najbardziej rozwinięte przedsiębiorstwa, sektory przemysłowe, będące biegunami wzrostu całej gospodarki. Zgodnie z koncepcją, zidentyfikowane *growth poles* mają najsilniejszą pozycję rynkową, wyróżniają się dynamicznym tempem wzrostu działalności gospodarczej oraz silnymi zależnościami kooperacyjnymi. Stanowią one nie tylko siłę napędową rozwoju gospodarczego, lecz również potencjał zdolny do podporządkowania i uzależnienia od siebie słabszych podmiotów gospodarczych. Teoria biegunów wzrostu odnosi się także do najsilniej rozwiniętych regionów, na których zlokalizowane są zaawansowane technologicznie sektory przemysłu, konkurencyjne w skali światowej. Regiony będące biegunami wzrostu dominują nad regionami ekonomicznie peryferyjnymi, powodując ich zależność od własnej polityki przemysłowej i handlowej²³.

Koncepcja specjalizacji opiera się dodatkowo na rozwoju endogenicznym regionu, którego konkurencyjność jest osiągnięta dzięki wewnętrznemu potencjałowi tkwiącemu m.in. w czynnikach produkcji, możliwościach inwestycyjnych bądź innowacyjności środowiska regionalnego²⁴.

Rosnące znaczenie specjalizacji dostrzega się ponadto w obszarze nauki i technologii, która wskazuje na poziom powiązań pomiędzy gospodarkami. Im większa specjalizacja kraju, tym głębsza współpraca międzynarodowa. Wskazana zależność stanowi wynik konieczności posłużenia się własnym zapleczem naukowym oraz zagwarantowania dostępu do wiedzy w stosunkowo słabiej rozwiniętych dyscyplinach naukowych²⁵. Jak podkreślają D. Archibugi i M. Pinta, duże kraje mają możliwość wspierania wielu dziedzin nauki, małe zaś są w stanie skupić się na wybranych dziedzinach²⁶.

3. Założenia koncepcyjne inteligentnej specjalizacji

Inteligentna specjalizacja stanowi koncepcję definiowania strategii innowacji oraz narzędzie, które stosuje się do wytyczania i podtrzymywania obecnej i przyszłej pozycji regionu bądź kraju w gospodarce opartej na wiedzy²⁷.

Do podstawowych wymagań i założeń idei *smart specialisation* należą:

²² Na podstawie M.E. Porter, Porter o konkurencji, Warszawa, 2001.

²³ Na podstawie T.G. Grosse, dz. cyt., s. 28.

²⁴ Na podstawie Z. Strzelecki, Polityka regionalna, [w:] Z. Strzelecki (red.), Gospodarka regionalna i lokalna. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN 2008, s. 87.

²⁵ Na podstawie M. Kardas, Inteligentna Specjalizacja..., dz. cyt., s. 124.

²⁶ Na podstawie D. Archibugi, M. Pinta, The technological specialization of advanced countries. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers 1992.

²⁷ Na podstawie P. Dawid, D. Foray, B. Hall, *Smart Specialisation...*, dz. cyt., s. 1.

1. Stworzenie odpowiednio wielkiego obszaru badań i innowacji, umożliwiającego konkurowanie między wieloma rywalami. Za taki obszar uznać możemy Europejską Przestrzeń Badawczą (ang. *European Research Area*, ERA) oznaczającą zintegrowany, ponadnarodowy obszar umożliwiający mobilność zasobów, m.in. swobodny przepływ wiedzy, skuteczniejsze wykorzystanie efektów skali, zakresu i rozprzestrzeniania (ang. *spillover effects*) oraz zmniejszający strukturalne bariery konkurencyjności²⁸.
2. Skoncentrowanie działań, m.in. środków publicznych na tych dziedzinach nauki i innowacyjności, które są komplementarne wobec zasobów danego regionu oraz które wzmocnią jego przewagi komparatywne. Ważne jest ponadto, aby regiony nie aspirowały do pozycji lidera w jednakowych dziedzinach nauki, obszarach innowacyjności i sektorach gospodarczych, ponieważ większość z nich nie zrealizuje zamierzonego celu, ze względu na brak odpowiedniej masy krytycznej, efektów skali i zakresu. Inteligentna specjalizacja wymaga tworzenia powiązań pomiędzy działalnością badawczo-rozwojową, rozwojem kapitału ludzkiego oraz specyficznych uwarunkowań gospodarczych regionów i kraju. Konsekwencją rozwijanej *smart specialisation* powinno być zwiększenie zróżnicowania między regionami Unii w obszarze specjalizacji naukowej, technologicznej i gospodarczej²⁹.
3. Istotę koncepcji tworzą tzw. technologie ogólnego zastosowania (ang. *general purpose technologies*, *GPTs*)³⁰, będące komponentem tzw. rewolucji przemysłowych: w XVIII w. były to maszyny, silnik parowy i żelazo, w XIX w. chemikalia, silnik spalinowy, elektryczność bądź stal, w przypadku zaś rewolucji przemysłowej XX w. technologie informacyjne i komunikacyjne, biotechnologia oraz inteligentne materiały³¹. *GPTs* mogą spełniać rolę technologii wspomagających (ang. *enabling technologies*), ułatwiających rozwój gospodarczy³². Obecnie pojęcie *GPTs* zostało zastąpione terminem Kluczowych Technologii Wspomagających (ang. *Key Enabling Technologies*, KET).
4. Implementacja inteligentnej specjalizacji powinna następować w ramach przedsiębiorczego procesu uczenia się (ang. *entrepreneurial learning proces*), który ma celu zidentyfikowanie dziedzin nauki, technologii i gałęzi przemysłowych, sta-

²⁸ Na podstawie D. Foray, Understanding „Smart Specialisation”, [w:] The questions of R&D Specialisation: Perspectives and policy implications, Institute for Perspective Technological Studies Joint Research Centre, Seville, 2009, s. 20–21.

²⁹ Tamże, s. 16–17.

³⁰ Na podstawie T. Bresnahan, M. Trajtenberg, General Purpose Technologies „Engines for Growth?” „Journal of Econometrics”, 65. Elsevier BV, Amsterdam: 1995, s. 84.

³¹ Na podstawie N. von Tunzelmann, V. Acha, Innovation in „Low-Tech” Industries, [in:] The Oxford Handbook of Innovation, (eds.) J. Fagerberg, D.C. Mowery, R. Nelson, Oxford, New York, Oxford University Press, 2005, s. 416.

³² Na podstawie T. Bresnahan, M. Trajtenberg, tamże.

nowiących o jego przewadze konkurencyjnej w skali europejskiej i światowej³³. Atrybut przedsiębiorczości towarzyszący wyznaczaniu *smart specialisation* nie oznacza, iż przedsiębiorcy są jedyną grupą zaangażowaną w to postępowanie. Strategia inteligentnej specjalizacji nie jest określana odgórnie przez jednostki administracji publicznej, ani też przez zewnętrznych doradców. Tym niemniej administracja krajowa i regionalna pełni przy implementacji programu znaczącą rolę polegającą przede wszystkim na:

- skupianiu różnych partnerów wokół formułowania strategii oraz przystosowaniu pomocy publicznej do obszarów specjalizacji,
- poddawaniu analizie pomocy publicznej,
- określaniu inwestycji komplementarnych wobec wyłaniającej się specjalizacji,
- prowadzeniu działań promocyjnych dotyczących powiązań sieciowych w ramach technologii ogólnego zastosowania pomiędzy różnymi partnerami³⁴.

4. Metodyka wyłaniania inteligentnych specjalizacji

Celem wdrożenia inteligentnej specjalizacji jest wyspecjalizowanie regionu prowadzące do zmian strukturalnych. Zgodnie z Przewodnikiem Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS 3) istnieją cztery modele przemian strukturalnych:

- transformacja polegająca na przejściu z funkcjonującego sektora do nowego sektora jako docelowej specjalizacji,
- modernizacja, będąca wynikiem udoskonaleń technologicznych w funkcjonujących sektorach bazujących na technologiach ogólnego zastosowania,
- dywersyfikacja, oznaczająca rozszerzenie działalności o nowe sektory wskutek wykorzystania efektów synergii,
- radykalna transformacja, wykreowanie nowego sektora, m.in. poprzez zastosowanie nowej technologii³⁵.

Wymogiem programu inteligentnych specjalizacji wobec każdego regionu jest dokładna analiza dostępnych zasobów i technologii regionalnych. Komisja Europejska zaleca odnalezienie nisz pośród branż przemysłowych bądź usługowych, a nie powielanie ścieżki rozwoju realizowanej w innych regionach. Zdaniem P. Cooke'a, jednego z twórców koncepcji regionalnego systemu innowacji, „(...) żaden region nie powinien być zależny od jednego rodzaju przemysłu, ponieważ jest to duże ograniczenie potencjału. Regiony powinny poszukiwać swoich najsilniejszych stron i dążyć do różnorodności ekonomicznej, która daje większe szanse. Nie

³³ Na podstawie P. Dawid, D. Foray, B. Hall, *Smart Specialisation...*, dz. cyt., s. 2.

³⁴ Na podstawie M. Kardas, *Inteligentna Specjalizacja...*, s. 128.

³⁵ Na podstawie M. Słodowa-Hełpa, *Inteligentna specjalizacja polskich regionów. Wątki, wyzwania i dylematy*, Roczniki Nauk Społecznych, Tom 5(41), nr 1, TN KUL, Lublin, 2013, s. 7.

powinny one ślepo podążać za rekomendacjami Unii Europejskiej, ale poszukiwać własnych dróg odkrywania potencjału, którego rozwijanie doprowadzi do większej konkurencyjności i innowacyjności³⁶. Koniecznością jest również działalność oparta na silnym partnerstwie między przedsiębiorstwami i instytucjami publicznymi oraz naukowymi. Partnerstwa te są uznane za niezbędne do osiągnięcia sukcesu.

Przedmiotowe specjalizacje związane są z polityką spójności na lata 2014–2020. W związku z wprowadzanymi usprawnieniami zarządzania wydatkami unijnymi, *smart specialisation* stanowią warunek *ex ante* korzystania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) w ramach wspierania inwestycji dotyczących:

- badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji,
- korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych,

oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w nawiązaniu do celu dotyczącego transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie oraz na obszarach wiejskich.

Przy identyfikacji inteligentnej specjalizacji należy uwzględnić specyfikę danego regionu, jego atuty i słabości, bariery systemu innowacji oraz wyzwania społeczno-gospodarcze z którymi się konfrontuje. Pomocne przy wyborze mogą być następujące narzędzia analityczne: SWOT, profilowanie regionalne, badania ankietowe i ekspertyzy³⁷. W procesie określania potencjału regionalnego oraz projektowania strategii znaczącą rolę pełnią organizacje klastrowe. Rozwijane na danym obszarze klastry mogą posłużyć wytyczeniu priorytetów obecnego i przyszłego rozwoju. Ocenę wewnętrzną specyfiki regionu należy uzupełnić analizą jego zewnętrznej pozycji w odniesieniu do innych regionów oraz skutecznym *benchmarkingiem*. Analizę porównawczą umożliwiała działalność międzyregionalnych grup roboczych oraz zachodząca w ich ramach wymiana poglądów i wiedzy.

„Inteligentne specjalizacje powinny być identyfikowane oddolnie przez poszczególne regiony w oparciu o lokalną specyfikę gospodarczą oraz potencjał rozwojowy³⁸. Według G. Wolszczaka z Banku Światowego wybór inteligentnych specjalizacji może być realizowany poprzez analizę nauki i technologii, analizę specjalizacji gospodarczej, dobór konkurencyjny i dobór rynkowy. Przeprowadzając analizę należy zwrócić uwagę na ilość patentów, procent zatrudnienia oraz rozmiar

³⁶ Raport z konferencji „*Smart specialisations – tożsamość małych ojczyzn*”, Poznań, 2011 r., http://sdi-wielkopolska.pl/media/10910/raport_z_konferencji_25.05.2011_di.pdf, [data dostępu: 28-12-2013 r.]

³⁷ Na podstawie Przewodnik Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS 3), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2012.

³⁸ Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji, Warszawa, 2012 r., http://www.mg.gov.pl/files/upload/17503/Foresight_Technologiczny_2030_wersja_elektroniczna_72_str.pdf, [data dostępu: 29-12-2013]

badania i inwestycji w sektorze B+R, wkład w eksport, wkład w PKB, aktywność przedsiębiorców, dostęp do finansowania, dostęp do instytucji naukowych, klastrów i inkubatorów³⁹. Ważne jest przy tym, aby opracowana strategia odzwierciedlała paradygmat publiczny, rynkowy oraz obywatelski, tj. angażowała sektor publiczny, nauki, instytucje badawcze, środowisko przedsiębiorców i konsumentów oraz organizacji *non-profit*. Stanowiąc będzie tym samym proces oddolny, oparty na podejściu partycypacyjnym, o którym możemy powiedzieć, iż spełnia założenia modelu potrójnej helisy (ang. *triple helix model*). Rezultatem wspólnych analiz powinna być potwierdzona przez zainteresowanych interesariuszy wizja przyszłego rozwoju regionu. Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej inteligentne specjalizacje województw powinny być trwale rozwijane i dostosowywane do zmieniających się uwarunkowań ekonomicznych oraz stanowić wynik przeprowadzanego procesu monitorowania i ewaluacji⁴⁰.

5. *Smart specialisation* w przekroju polskich regionów

Proces wyłaniania inteligentnych specjalizacji w poszczególnych regionach Polski nie został ostatecznie zakończony. Wybór dotychczas wyznaczonych obszarów priorytetowych oparto na ocenie endogenicznych zasobów województw oraz konsultacjach społecznych. W poszczególnych regionach zastosowano m.in. badania *foresight*, analizy branżowe, mapowanie technologii, panele eksperckie, warsztaty z przedsiębiorcami i sektorem nauki bądź pomiary dojrzałości struktur klastrowych⁴¹. Jak wskazują wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu warsztatowego *Inteligentna specjalizacja regionu – metody, wskaźniki, narzędzia* podstawę określania *smart specialisation* stanowiły m.in.: ocena infrastruktury i zasobów, przegląd sieci powiązań instytucjonalnych, klastrowych oraz instytucji otoczenia biznesu, zewnętrzne rekomendacje eksperckie, metodyka polecana przez Platformę 3s oraz analiza łańcuchów wartości. Czynniki uwzględnianymi przez respondentów przy identyfikacji specjalizacji były: innowacyjność MSP, innowacje technologiczne, kapitał ludzki, możliwości transformacji i modernizacji branżowej,

³⁹ Na podstawie Prezentacja Grzegorza Wolszczaka „Konkurencyjność, innowacje, *smart specialisation*; Główne wyzwania”, Gdańsk, 2013 r., <http://www.google.pl/url?sa=t&rc=t=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDAQFjAB&url=http%3A%2F%2F17.kmwi.pl%2Fmaterialy%2Fprezentacje%2Fcategory%2F10-ii-warsztat-rownolegly.html%3Fdownload%3D22%3Agrzegorz-wolszczak-konkurencyjnosc-innowacje-smart-specialisations-glowne-wyzwania&ei=q3j6Uoe8KMrX7Ab5roDAAQ&usg=AFQjCNEY-9lxvPqXZEy3Mvrqvl29Bl6i1Dg&bvm=bv.61190604,d.ZGU>, [data dostępu: 29-12-2013]

⁴⁰ Na podstawie Przewodnika Strategii..., tamże.

⁴¹ Na podstawie W czym tkwi sekret liderów innowacji. Analiza benchmarkingowa innowacyjności polskich regionów – Raport z badania, Deloitte, Warszawa, 2013.

wyzwania społeczne, potencjał dywersyfikacji, dziedziny niszowe oraz innowacje nietechnologiczne⁴².

5.1. *Smart specialisation* na Pomorzu

Od sierpnia 2012 r. województwo pomorskie znajduje się w gronie regionów wprowadzających *smart specialisation*⁴³. Inicjatywę podjęcia działań na rzecz programu podjęły Departament Rozwoju Gospodarczego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Stowarzyszenie “Pomorskie w Unii Europejskiej” oraz Regionalny Punkt Kontaktowy Programów Ramowych UE. Pomorskie organizacje przedstawiły wizję rozwoju regionu na podstawie trzech nowych programów unijnych: LIFE 2014–2020, COSME 2014–2020 i Horyzont 2020.

LIFE jest programem na rzecz środowiska i klimatu. Według informacji zamieszczonej na portalu inzynieria.com Ministerstwo Środowiska ogłosiło, że „Parlament Europejski przegłosował już rozporządzenie dotyczące instrumentu finansowego dla środowiska na lata 2014–2020”⁴⁴. Wzorem lat ubiegłych w dalszym ciągu będą wspierane małe i średnie przedsiębiorstwa, ponieważ to one stanowią podstawę pomorskiej, ale również unijnej gospodarki. Program COSME jest kolejnym, ale pierwszym wyłącznie poświęconym MŚP, planem wsparcia, którego środki mają być przeznaczone na pożyczki i kapitał wysokiego ryzyka. Trzeci filar rozwoju to program Horyzont 2020, nad którym patronat wziął Regionalny Punkt Kontaktowy Programów Ramowych UE. Zadaniem programu Horyzont 2020 „jest zapewnienie wsparcia w zakresie badań naukowych, rozwoju technologii i innowacji”⁴⁵. Regionalny Punkt zorganizował szkolenie informujące, **jak pozyskać dofinansowanie na działania B+R**. Przedstawiona wiedza w zakresie przygotowania pomysłu do konkursu poskutkowała pierwszymi projektami. **Oficjalnie program rozpoczyna się 1.01.2014 roku**, ale już 11 grudnia 2013 ogłoszono pierwsze konkursy, w których pojawiły się projekty dotyczące zdrowia, bezpieczeństwa i konkurencyjnej energii⁴⁶.

Proces wyłonienia pomorskich inteligentnych specjalizacji realizowany jest na podstawie następujących etapów działań: określenie gospodarczego profilu regionu, prowadzenie konsultacji i debat, organizacja konkursu na inteligentne spe-

⁴² Na podstawie A. Piasecki, A. Rogut, Sprawozdanie końcowe z warsztatów Narodowy Program Foresight – wdrożenie wyników.

⁴³ L. Jezierska, Pomorskie członkiem Platformy Smart Specialization S3, http://urząd.pomorskie.eu/pl/aktualnosci/2012/pomorskie_na_platformie_s3 [data dostępu: 27-12-2013]

⁴⁴ Informacja prasowa WFOŚiGW, Parlament Europejski przyjął Program LIFE 2014-2020, <http://inzynieria.com/cat/1/art/37669/parlament-europejski-przyjal-program-life-2014-2020#jump#ixzz2oqunuS6J> [data dostępu: 27-12-2013]

⁴⁵ Stowarzyszenie Pomorskie w Unii Europejskiej, Program Horyzont 2020, <http://www.pomorskie-eu.pl/pl/horyzont-2020,ps,93.html> [data dostępu: 28-12-2013]

⁴⁶ Horyzont 2020 – pierwsze konkursy, <http://www.rpkgdansk.pl/aktualnosci/564-horyzont-2020-pierwsze-konkursy> [data dostępu 28-12-2013]

cializacje Pomorza, prowadzenie negocjacji w sprawie wsparcia rozwoju inteligentnych specjalizacji, podpisanie porozumień w sprawie inteligentnych specjalizacji Pomorza oraz monitorowanie implementacji inteligentnych specjalizacji.

Wstępnie województwo pomorskie wyznaczyło kluczowe dla rozwoju regionu sektory oraz technologie, do których należą energetyka, logistyka, chemia lekka, motoryzacja, BPO, przemysł elektroniczny, jak również technologie informacyjne, komunikacyjne i środowiskowe. W maju br. Zarząd Województwa Pomorskiego ogłosił konkurs na wybór inteligentnych specjalizacji, który zakończył się formalną oceną zgłoszonych aplikacji, które następnie zostały przekazane do oceny merytorycznej ekspertom Komisji Konkursowej. Do pozytywnie zaopiniowanych propozycji inteligentnych specjalizacji należą: materiały wielofunkcyjne, nanomateriały i innowacyjne technologie wytwarzania dla potrzeb medycyny i środowiska; platformy bezzałogowe dual-use; e-zone – prace badawcze na rzecz rozwoju nowych technologii w województwie pomorskim, inżynieria przyszłości w procesach ekologicznych, produkcyjnych, w życiu społecznym oraz w systemach bezpieczeństwa publicznego; innowacyjna e-turystyka XXI w.; innowacyjne budownictwo, smart E+; zrównoważone wykorzystanie zasobów morza; robotyka morska; niebieskie miasto; *smart craft design* – kreatywna sztuka użytkowa; zintegrowane kształcenie wyższe; projektowanie uniwersalne (*smartQuality*); energia plazmowa, gazyfikacja odpadów w procesie plazmowym; wydobywanie i rafinacja ropy naftowej; IS mobilność elektryczna; EDUKacja samoucząca się Pomorze; gospodarcze wykorzystanie zasobów morza – przemysł *offshore*; projektowanie, badanie i wdrażanie innowacyjnych materiałów, urządzeń i metod leczenia niewydolności układu krążenia; nowoczesne, inteligentne obiekty i urządzenia badawcze oraz aparatura pomiarowa; systemy inteligentne i wbudowane; energetyka prokonsumencka; innowacyjne technologie w profilaktyce, diagnostyce i terapii chorób cywilizacyjnych; zautomatyzowana logistyka i transport; mechanika precyzyjna; badania naukowe, profilaktyka, terapia i edukacja w obszarze chorób cywilizacyjnych; zaawansowane usługi biznesowe; inteligentne sieci energetyczne; Smart Port & City⁴⁷.

5.2. Smart specialisation na Mazowszu

Kompletna metodyka wyłonienia inteligentnej specjalizacji regionu mazowieckiego opiera się na czterech etapach: diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej regionu, badania eksperckie, pogłębiona analiza w ramach wybranych specjalizacji i kolejne badania eksperckie. Prace nad wyłonieniem inteligentnych specjalizacji Mazowsza rozpoczęły się w drugiej połowie 2012 r. analizą danych zastanych (*desk research*) oraz przeglądem badań pierwotnych potencjału i kapitału społecznego. W marcu 2013 r. Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego na swojej stronie internetowej zamieścił ankietę dotyczącą potencjału rozwojowego regionu. Wyniki ankiety

⁴⁷ Na podstawie http://pomorskie.eu/pl/inteligentne_specjalizacje/konkurs.

pokazujące zdanie mieszkańców w wyborze inteligentnej specjalizacji dla województwa mazowieckiego uwzględniono we wstępnej analizie. J. Hołub-Iwan zaleciła także wykonanie analizy SWOT/TOWS, która pokazała silne strony stanowiące największy potencjał oraz słabe strony będące zagrożeniami dla inteligentnych specjalizacji. Wnioski z badań, następnie uogólnienie wyników pozwoliły na wyłonienie potencjalnych specjalizacji – *long list*. Lista ta została poddana badaniom eksperckim – grupy eksperckiego panelu roboczego, złożonego ze specjalistów ds. analiz społeczno-ekonomicznych, ekspertów ds. innowacji i regionalistów oraz grupy szerokiego panelu eksperckiego, zrzeszającej ekspertów z instytucji badawczo-rozwojowych, uczelni wyższych, instytucji i firm doradczych i szkoleniowych, instytucji wsparcia finansowego, jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców oraz przedstawicieli innowacyjnych firm. Poprzez zastosowanie badania delfickiego opinie ekspertów pozwoliły na wyodrębnienie zawężonego spisu inteligentnych specjalizacji regionalnych. Pogłębiona analiza potencjalnych inteligentnych specjalizacji dotyczyła następujących zagadnień: innowacyjność i potencjał rozwojowy przedsiębiorstw, potencjał instytucji działających na rzecz danej specjalizacji: jednostek naukowych, badawczych, klastrów oraz siłę i zakres oddziaływania sieci innowacji. Wykorzystując metodę wag uzyskano pozycjonowanie regionu, które zostało poddane pod debatę ekspercką. Opinie ekspertów z II rundy badania delfickiego pozwoliły na wyodrębnienie inteligentnych specjalizacji regionalnych⁴⁸, które zostały opisane w załączniku nr 1 do projektu Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza 2014–2020. Jak wskazano ww. załączniku do projektu RIS 2014–2020 w procesie identyfikacji *smart specialisation* Mazowsza uwzględniono klastry, Kluczowe Technologie Wspomagające oraz założenia Europejskiej Agendy Cyfrowej.

W województwie mazowieckim tak wielką przykłada się wagę do określenia procesu wyboru inteligentnej specjalizacji, ponieważ dostrzega się znaczenie efektu procesu oraz rolę poszczególnych interesariuszy i przedsiębiorców tworzących inteligentne specjalizacje. Na stronie internetowej Departamentu Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego powstała specjalna zakładka informująca o programie *smart specialisation* oraz o postępach jego realizacji w regionie. W roku 2013 zorganizowano cykl spotkań branżowych. Na panelach podjęto dyskusje dotyczące sektora rolno-spożywczego, chemicznego, medycznego i energetycznego, których powiązania zostały dostrzeżone i uznane za istotne. Można zatem stwierdzić, że w tych obszarach Mazowsze chce pozyskać środki na rozwój z programu *smart specialisation*.

Według załącznika nr 1 do projektu Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Mazowieckiego Inteligentna Specjalizacja Województwa Mazowieckiego 2014–2020 obszarami o największych możliwościach rozwojo-

⁴⁸ Regionalna Strategia Innowacji dla Inteligentnej Specjalizacji Mazowsza, <http://www.innowacyjni.mazovia.pl/aktualnosci/art,99,podsumowanie-infoseminarium-pn-regionalna-strategia-innowacji-dla-inteligentnej-specjalizacji-mazowsza-przygotowania-do-polityki-spojnosci-ue-po-2014-r-.html> [data dostępu: 28-12-2013]

wych regionu są: obszary o profilu przemysłowym: sektor chemiczny, medyczny, rolno-spożywczy, energetyczny, IT; technologie wiodące: biotechnologia, ICT, nanotechnologie, fotonika, elektronika; procesy usługowe: usługi B2B, B+R. Jako horyzontalne dziedziny działalności wytypowano regionu wytypowano: przemysł kreatywny oraz elektromaszynowy. W procesie diagnozy i konsultacji zostały wyłonię cztery specjalizacje regionalne Mazowsza, tj. bezpieczna żywność, inteligentne systemy zarządzania, nowoczesne usługi dla biznesu i wysoka jakość życia⁴⁹.

5.3. *Smart specialisation* w Wielkopolsce

W Wielkopolsce nadzór nad programem *smart specialization* sprawuje Urząd Marszałkowski. Prace na rzecz programu oparto na 9 etapach: „powołanie i praca grupy roboczej ds. operacjonalizacji i monitoringu obecnych programów strategicznych, diagnostyczne badania i analizy, stworzenie grup ekspercko-roboczych dla każdego obszaru, identyfikacja programów działań horyzontalnych potrzebnych we wszystkich przedsiębiorstwach oraz powiązanie z programem klastrów, aktualizacja RSI tak, aby uwzględnić inteligentne specjalizacje, stworzenie szczegółowego planu działań i strategii określając kamienie milowe, opracowanie wskaźników, zatwierdzenie do realizacji przyjętej RSI, przełożenie na system finansowania”⁵⁰. Pierwszy z etapów został wykonany, aktualnie w realizacji jest etap drugi. Wielkopolska dopiero przeprowadza badania i analizy w celu wybrania swojej inteligentnej specjalizacji. Urząd Marszałkowski zamieścił raport z przeprowadzenia analizy SWOT dla województwa, w którym stwierdzono, że w przypadku woj. wielkopolskiego silne i słabe strony się równoważą, a nawet są względne (np. położenie geograficzne). Oznacza to, że niektóre czynniki potraktowano jednocześnie na plus i na minus. Prace nad wyłonieniem *smart specialisation* w Wielkopolsce zaowocowały wytypowaniem dwóch obszarów specjalizacji: transformacja gospodarcza (potencjał gospodarczy i naukowy regionu) oraz jakość życia – nowoczesne technologie, usługi i produkty przyjazne człowiekowi oraz podnoszące jego jakość życia. Pierwszy ze zidentyfikowanych obszarów został podzielony na trzy podobszary: biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów (żywność funkcjonalna, bezpieczeństwo, nowoczesne technologie produkcji żywności, zielona biotechnologia, biogospodarka), wnętrza przyszłości (inteligentne technologie i materiały, meblarstwo spersonalizowane, design), przemysł jutra (maszyny i elementy maszyn, procesy specjalne, nowe technologie i materiały). Specjalizację horyzontalną stanowią wyspecjalizowane procesy logistyczne.

⁴⁹ Na podstawie załącznika nr 1 do projektu Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Mazowieckiego Inteligentna Specjalizacja Województwa Mazowieckiego 2014–2020.

⁵⁰ Innowacyjna Wielkopolska, Etapy pracy SS, http://iw.org.pl/pl/index3.php?option=com_remository&func=startdown&id=313 [data dostępu: 27-12-2013]

5.4. *Smart specialisation* w województwie lubelskim

Priorytetowym dokumentem strategicznym, który został opracowany przez województwo lubelskie jest Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego (RSI WL 2020). Perspektywa finansowa UE na lata 2014–2020 zmusza jednak do prowadzenia prac związanych z aktualizacją RSI WL 2020, uszczegółowieniem i uzupełnieniem Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006–2020 oraz wyborem inteligentnych specjalizacji. Aktualizując RSI WL 2020 uwzględniono spójność, zasadę kontynuacji i komplementarność z dokumentacją opracowaną na poziomie UE, kraju oraz regionu. „Proces aktualizacji RSI WL 2020 obejmuje trzy etapy: analityczny, koncepcyjny oraz wdrożeniowy. W fazie analitycznej zbadano oraz zidentyfikowano potencjał innowacyjny województwa lubelskiego (...)”⁵¹. Efektem tej fazy jest opracowanie *Diagnozy lubelskiego rynku innowacji*. W kolejnym kroku „przeprowadzono badania ankietowe jednostek naukowo-badawczych, których celem było uzyskanie szczegółowych danych dotyczących m.in. szkół wyższych kształcących kadry na potrzeby potencjalnych obszarów specjalizacji regionu”⁵². Dodatkowo treść diagnozy poddano debacie społecznej. Cykl debat publicznych przeprowadzono w poszczególnych podregionach województwa lubelskiego. Podczas tych spotkań m.in. reprezentanci jednostek samorządu terytorialnego, uczelni wyższych oraz przedsiębiorcy proponowali inteligentne specjalizacje województwa lubelskiego. Powołana została również Rada ds. Innowacji Województwa Lubelskiego będąca organem opiniodawczo-doradczym w zakresie polityki innowacyjności w regionie⁵³. Po przeprowadzeniu wieloetapowego procesu identyfikacji inteligentnych specjalizacji województwa wyłoniono cztery *smart specialisations*. Specjalizacją kluczową została biogospodarka, uzupełniająca – usługi medyczne i prozdrowotne, wyłaniająca się – energetyka niskoemisyjna, wspomagająca – informatyka i automatyka⁵⁴.

5.5. *Smart specialisation* na Warmii i Mazurach

Województwo warmińsko-mazurskie precyzuje swoje priorytety, wizję rozwoju w dokumencie strategicznym Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025. Region ten opracowując wcze-

⁵¹ Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r., <http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/regionalna-strategia-innowacji>, [data dostępu: 28-12-2013]

⁵² Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r., <http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/regionalna-strategia-innowacji>, [data dostępu: 28-12-2013]

⁵³ Lubelska Rada ds. Innowacji, <http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/zalozenia>, [data dostępu: 28-12-2013]

⁵⁴ PROJEKT Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku, Lublin, 2013 r., s. 16, http://www.um.bip.lublin.pl/upload/pliki/Wstepny_projekt_RSI_WL_2020_-_zal._1.pdf, [data dostępu: 28-12-2013]

śniej wymieniony dokument, jednocześnie podejmował prace związane z dokumentacją na potrzeby perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020.

Do opracowania dokumentacji powołane zostały pewne zespoły, które czuwają nad rozwojem strategii regionu. „Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 22 listopada 2011 r. podjął Uchwałę nr 60/751/11/IV w sprawie powołania Zespołu ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Zespół ma charakter opiniodawczo-doradczy i jest grupą zewnętrzną”⁵⁵. Zadaniem zespołu jest m.in. dokonanie sprawdzenia zgodności projektu z dokumentami strategicznymi szczebla unijnego i krajowego, przeprowadzenie weryfikacji wizji, priorytetów, celów strategicznych oraz celów operacyjnych i kierunków działań strategii pod kątem ich aktualności w perspektywie 2020 r.⁵⁶ „Marszałek Województwa w listopadzie 2011 r. powołał Zespół Zadaniowy ds. Planowania Strategicznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie”⁵⁷. Jest on tworzony przez zarządzających departamentami dyrektorów, zaangażowanych w późniejszą realizację Strategii⁵⁸.

Zespoły poprzez udział w warsztatach strategicznych, przeprowadzenie pełnej analizy SWOT/TOWS, przedyskutowanie wyników, prognozy trendów rozwojowych województwa, spotkania z ekspertami, konferencje, seminaria, dyskusje, spotkania tematyczne wyłoniły najważniejsze kierunki rozwoju. Specjalizacjami Warmii i Mazur są gospodarka wodna, przemysł drzewny i meblarski oraz przemysł spożywczy nastawiony na produkcję żywności wysokiej jakości.

Specjalizacja dotycząca przemysłu spożywczego ma olbrzymi potencjał jeżeli chodzi o region Warmii i Mazur. „Konkurencyjność przetwórstwa spożywczego regionu opiera się przede wszystkim na wysokiej jakości produktów wytwarzanych z lokalnych surowców”⁵⁹. „Ponad połowę powierzchni województwa stanowią użytki rolne (54,71%). Na potencjał branży wpływa również obecność specjalistycznych placówek naukowych oraz instytutów doświadczalnych i badawczych, których badania są wykorzystywane przez firmy z całej Polski. Należą do nich m.in. Instytut Rybactwa Śródlądowego i Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN, a także Centrum Badań i Rozwoju Mleczarstwa, Centrum Nutri-Bio-Chemiczne

⁵⁵ Zespół ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/68/zespol-ds-aktualizacji-strategii.html>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁵⁶ Zespół ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/68/zespol-ds-aktualizacji-strategii.html>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁵⁷ Zespół Zadaniowy ds. Planowania Strategicznego, <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/69/zespol-wewnetrzny-zadaniowy.html>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁵⁸ Zespół Zadaniowy ds. Planowania Strategicznego, <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/69/zespol-wewnetrzny-zadaniowy.html>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁵⁹ Żywność wysokiej jakości, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1011-zywnosc-wysokiej-jakosci>, [data dostępu: 4-01-2014]

oraz Centrum Badań Żywności Naturalnej i Tradycyjnej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego⁶⁰. Dodatkowo region klasyfikuje się na trzeciej pozycji wśród 270 regionów Unii Europejskiej, jeżeli chodzi o koncentrację produkcji, przetwórstwa i konserwowania mięsa i produktów mięsnych. Natomiast jeżeli chodzi o liczbę gospodarstw ekologicznych, region Warmii i Mazur znajduje się na drugim miejscu w Polsce.

Przemysł drzewny i meblarski jest drugą specjalizacją wybraną przez region Warmii i Mazur. „Optymalne warunki dla rozwoju sektora stwarzają dwie inicjatywy klastrowe: Klaster Mebel Elbląg oraz Klaster Mazurskie Okna. Dużym atutem dla tego sektora gospodarki jest to, że lasy zajmują ponad 1/3 powierzchni województwa, a sąsiedztwo regionów o podobnych uwarunkowaniach przyrodniczych umożliwia pozyskanie dużych ilości surowca drzewnego⁶¹. W branży produkcji mebli region odnotowuje najwyższy wskaźnik koncentracji w Europie.

Gospodarka wodna została ogłoszona trzecią specjalizacją, która ma znaczenie w strategii rozwoju regionu. Celem w zakresie rozwoju tego sektora gospodarki jest osiągnięcie podobnej pozycji, która mają obecnie pozostałe dwie specjalizacje. Różnego rodzaju działalność gospodarcza powiązana z wodą tworzy również wiele miejsc pracy zarówno całorocznych, jak i sezonowych⁶².

5.6. *Smart specialisation* na Śląsku

Śląsk jest jednym z pierwszych regionów w Polsce, który przystąpił do platformy inteligentnej specjalizacji regionów. Prace nad strategią rozwoju województwa śląskiego realizowane są przez: radnych Sejmiku Województwa Śląskiego, Zarząd Województwa Śląskiego, Komitet Sterujący ds. aktualizacji strategii rozwoju województwa śląskiego na lata 2000–2020, Moderатора procesu aktualizacji strategii rozwoju oraz Zespół ds. wdrażania i monitoringu strategii rozwoju województwa śląskiego na lata 2000–2020⁶³.

Kryteria priorytetyzacji, którymi kierują się zarządzający województwem śląskim to przede wszystkim znaczenie dla rozwoju województwa oraz wysokość potencjału danej branży, dziedziny. Na liście kluczowych obszarów technologicznych znalazło się osiem branż. Lista ta nie jest jednak ostateczna i może ulec zmianie. Dziedziny, które zostały wybrane to technologie medyczne, dla energetyki i górnictwa, dla ochrony środowiska, informacyjne i telekomunikacyjne, produkcja i prze-

⁶⁰ Żywność wysokiej jakości, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1011-zywnosc-wysokiej-jakosci>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁶¹ Drewno i meblarstwo, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1010-drewno-i-meblarstwo>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁶² Ekonomia wody, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1009-ekonomia-wody>, [data dostępu: 4-01-2014]

⁶³ Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, Katowice, 2010 r., s. 193, 194, <http://rpo.slaskie.pl/zalaczniki/2011/12/14/1323869804.pdf>, [data dostępu: 7-01-2014]

tworzenie materiałów, transport i infrastruktura transportowa, przemysł maszynowy, samochodowy, lotniczy, górniczy oraz nanotechnologie i nanomateriały⁶⁴.

6. Podsumowanie

Poniższa tabela ukazuje zestawienie regionów, zespołów odpowiedzialnych za selekcję specjalizacji oraz potencjalne wybory.

Tabela 1. Zestawienie podsumowujące

Region	Odpowiedzialność za wybór	Smart specialisation
Pomorze	<ul style="list-style-type: none"> – Departament Rozwoju Gospodarczego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego; – Stowarzyszenie “Pomorskie w Unii Europejskiej”; – Regionalny Punkt Kontaktowy Programów Ramowych UE 	<ul style="list-style-type: none"> – środowisko; – zdrowie; – bezpieczeństwo; – energetyka niskoemisyjna; – komunikacja w fazie przygotowań
Mazowsze	<ul style="list-style-type: none"> – Departament Rozwoju Regionalnego i Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> – bezpieczna żywność; – inteligentne systemy zarządzania; – nowoczesne usługi dla biznesu; – wysoka jakość życia
Wielkopolska	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Marszałkowski 	<ul style="list-style-type: none"> – transformacja gospodarcza (potencjał gospodarczy i naukowy regionu): biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów, wnętrza przyszłości, przemysł jutra; – jakość życia – nowoczesne technologie, usługi oraz produkty przyjazne człowiekowi oraz podnoszące jego jakość życia: nowoczesne technologie medyczne i inteligentne społeczeństwo – wyspecjalizowane procesy logistyczne (specjalizacja horyzontalna)

⁶⁴ A. Jedynek – p.o. Zastępcy Dyrektora Wydziału Europejskiego Funduszu Społecznego (Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego), Prezentacja pt. Regionalne podejście do inteligentnych specjalizacji – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego, http://www.poig.gov.pl/Wiadomosci/Documents/Anna_Jedynek_prezentacja_smart_200212_pll.pdf, [data dostępu: 7-01-2014]

cd. tabeli 1

Warmia i Mazury	<ul style="list-style-type: none"> – Zespół ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego; – Zespół Zadaniowy ds. Planowania Strategicznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie 	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarka wodna; – przemysł drzewny i meblarski; – przemysł spożywczy
Lubelszczyzna	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Marszałkowski – Rada ds. Innowacji Województwa Lubelskiego – Reprezentanci uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy 	<ul style="list-style-type: none"> – biogospodarka; – usługi medyczne i prozdrowotne; – energetyka niskoemisyjna; – informatyka i automatyka
Śląsk	<ul style="list-style-type: none"> – Radni Sejmiku Województwa Śląskiego; – Zarząd Województwa Śląskiego; – Komitet Sterujący ds. aktualizacji strategii rozwoju województwa śląskiego na lata 2000–2020; – Moderator procesu aktualizacji strategii rozwoju; – Zespół ds. wdrażania i monitoringu strategii rozwoju województwa śląskiego na lata 2000–2020. 	<ul style="list-style-type: none"> – technologie medyczne; – technologie dla energetyki i górnictwa; – technologie dla ochrony środowiska; – technologie informacyjne i telekomunikacyjne; – produkcja i przetwarzanie materiałów; – transport i infrastruktura transportowa; – przemysł maszynowy, samochodowy, lotniczy, górniczy; – nanotechnologie i nanomateriały

Źródło: opracowanie własne.

Mimo że obszary specjalizacji w omawianych województwach zostały już wstępnie wyznaczone, trudno jest dokonać oceny wybranych kierunków rozwojowych, w szczególności w kontekście zakładanego wzrostu spójności i konkurencyjności regionów. Zdefiniowane *smart specialisation* związane są z jednej strony ze specyfiką i potencjałem danego regionu oraz poprawą bądź udoskonaleniem warunków społeczno-ekonomicznych i zdrowotnych danego społeczeństwa, z drugiej zaś dotyczą łańcuchów wytwórczych wartości dodanej, branż i sektorów przemysłowych i technologicznych odzwierciedlających obecny potencjał gospodarczy oraz sugerujących przewidywane kierunki rozwoju poszczególnych województw.

W przypadku woj. pomorskiego mamy do czynienia z rozwojem potencjału istniejących w regionie zasobów, w tym związanych z gospodarką morską oraz

orientacją na wykorzystanie nowoczesnych technologii zarówno w biznesie, medycynie, środowisku, inżynierii i produkcji, budownictwie, energetyce, badaniach naukowych, sztuce użytkowej, transporcie bądź w systemach bezpieczeństwa publicznego. Specjalizacja Pomorza, ukierunkowana na rozwijanie technologii innowacyjnych w szerokim spectrum branżowym wpisuje się w założenia gospodarki opartej na wiedzy oraz sprzyja budowaniu powiązań pomiędzy obszarem badań i innowacji a działalnością podmiotów gospodarczych. Eksponowanie znaczenia innowacji technologicznych i praktycznych może prowadzić do pobudzenia inwestycji sektora prywatnego w kierunku unowocześniania oferty produktowej i usługowej.

W odniesieniu do woj. wielkopolskiego i mazowieckiego jednym z obszarów specjalizacji jest *jakość życia*. W ten sposób zdefiniowana *smart specialisation* polega m.in. na podnoszeniu poziomu życia i aktywności społecznej mieszkańców oraz poprawie jakości otoczenia, w którym funkcjonuje człowiek, przede wszystkim w zakresie edukacji, zdrowia, pracy i czasu wolnego. Oba regiony łączy również specjalizacja dotycząca bezpiecznej żywności, rozumianej jako produkty wysokiej jakości dla konsumentów, produkowanej w zgodzie z ideą zrównoważonego rozwoju.

Z tradycyjnych specjalizacji gospodarczych wynika obszar *wnętrza przyszłości* (Wielkopolska) oraz *przemysł drzewny i meblarski* (Warmia i Mazury). W przypadku woj. wielkopolskiego zakłada się rozwijanie ww. dziedziny przy zastosowaniu nowoczesnych technologii oraz spersonalizowanych technik i metod projektowania i wytwarzania mebli. W praktyce oznacza to modernizację i unowocześnienie branży w oparciu o potencjał naukowo-badawczy regionu. Zbliżoną deklarację dotyczącą wdrażania technologii oraz stosowania rozwiązań innowacyjnych w przemyśle drzewnym i meblarskim złożyło woj. warmińsko-mazurskie. Wspieranie sektorów, których zasoby stanowią o potencjale konkurencyjnym regionu jest charakterystyczne dla Warmii i Mazur. Region ten identyfikując trzy obszary *smart specialisation*: *Ekonomia wody (gospodarka wodna)*, *przemysł spożywczy oraz drewno i meblarstwo* uwzględnił strategiczne możliwości rozwojowe województwa. Zdiagnozowanie gospodarki wodnej jako inteligentnej specjalizacji jest konsekwencją posiadania przez region największego w Polsce odsetka terenu pokrytego wodami powierzchniowymi. Z związku z tym specjalizacja ta obejmuje następujące produkty i usługi: zakwaterowanie i odnowę biologiczną (np. obiekty spa, parki wodne, aquasfery), sporty wodne, transport wodny, produkcję jachtów i łodzi, wytwarzanie maszyn dla przemysłu okrętowego i stoczniowego, a nawet hodowlę ryb. Specjalizacja *żywność wysokiej jakości* została wytypowana w oparciu o analizę SWOT/TOWS regionu, z której wynika, że woj. warmińsko-mazurskie jest regionem z bardzo silną koncentracją produkcji, przetwórstwa i konserwowania mięsa i produktów mięsnych, gdzie zatrudnionych jest ponad 7,7 tys. pracowników. Specjalizacją objęte są m.in. chów i hodowla zwierząt, przetwórstwo spożywcze, produkcja żywności nieprzetworzonej, przetwarzanie odpadów porolniczych bądź produkcja maszyn dla rolnictwa. Określenie przemysłu drzewnego i meblarskiego jako *smart specialisation* również związane jest z istniejącymi w regionie zasobami.

Woj. warmińsko-mazurskie charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem koncentracji sektora meblarskiego w Europie – w przemyśle meblarskim zatrudnionych jest łącznie 12,6 tys. pracowników. Zakresem tej specjalizacji objęte są: przetwórstwo i sprzedaż drewna, wytwarzanie mebli i innych wyrobów stolarskich, sprzedaż produktów drzewno-meblarskich oraz usługi projektowe⁶⁵.

Inteligentne specjalizacje woj. lubelskiego zostały określone w oparciu o endogeniczne potencjały rozwojowe regionu oraz uwarunkowania egzogeniczne. Zastosowano przy tym tzw. indeksy lokacyjne szacowane na podstawie: liczby firm w poszczególnych sekcjach i działach PKD, zatrudnienia, analizy sektora badawczo-naukowego regionu. Biorąc pod uwagę czynniki endogeniczne oraz egzogeniczne (m.in. zewnętrzny popyt na dane usługi i produkty, wyzwania i problemy społeczno-gospodarcze) wyodrębniono biogospodarkę jako kluczową specjalizację Lubelszczyzny oraz rozwój usług medycznych i prozdrowotnych jako obszar synergicznie ją uzupełniający. Wybór *informatyki i automatyki* jako specjalizacji wspomagającej podyktowany jest istniejącym w regionie potencjałem wewnętrznym – dużą liczbą studentów i absolwentów informatyki i automatyki oraz rosnącą liczbą przedsiębiorstw informatycznych, jak również czynnikami zewnętrznymi dotyczącymi procesów cyfryzacji społeczeństwa oraz automatyzacji produkcji i świadczenia usług⁶⁶.

W ostatnim z omawianych regionów, woj. śląskim zidentyfikowano inteligentne specjalizacje w oparciu m.in. o *foresight* branżowy regionu. Ze względu na to, iż woj. śląskie posiada odpowiednią infrastrukturę (wytwarzanie, przesyłanie i konsumpcja energii) oraz dużą gęstość zaludnienia i lokalizacji przemysłu, sektorem o dużym potencjale jest energetyka. W przypadku pozostałych *smart specialisation* województwa czynnikami determinującymi wybór były: mocne strony regionu (np. w odniesieniu do medycyny) bądź zakorzenione w nim tradycje przemysłowe (np. przemysł górniczy).

Konieczność określenia inteligentnych specjalizacji regionalnych implikuje wiele korzyści, m.in. wymaga analizy bieżących mocnych i słabych stron danego obszaru, dalekowzroczności w kreowaniu rozwoju regionalnego, zaangażowania i współdziałania wielu partnerów sektora publicznego, świata nauki oraz środowiska przedsiębiorców. Istotne jest również, że wybrane regiony, m.in. woj. lubelskie i warmińsko-mazurskie korzystały z potencjału istniejących na danym obszarze klastrów, które stanowiły narzędzie polityki kreowania *smart specialisation* oraz podstawę identyfikacji zasobów regionalnych.

Z implementacją koncepcji inteligentnych specjalizacji wiążą się także trudności i potencjalne zagrożenia. Proces ich identyfikowania i wdrażania jest obciążony ryzykiem naśladowania i imitacji profilu rozwojowego, określonego w innych

⁶⁵ Na podstawie <http://wartowiedziec.org/index.php/start/aktualnosci/15181-inteligentne-specjalizacje-warmii-i-mazur>.

⁶⁶ Na podstawie projektu Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku, Lublin, 2013.

regionach oraz błędem nadmiernej koncentracji na obecnie przodujących sektorach i technologiach. Jak zaznaczył A. Kukliński, regiony muszą wystrzegać się „ślepoty strategicznej”⁶⁷. Warto bowiem pamiętać, iż specjalizacje służą osiągnięciu w określonych obszarach pozycji lidera, choć jest trudne szczególnie dla regionów o niskim poziomie rozwoju i innowacyjności. Obszary peryferyjne i zacofane mogą popaść w pułapkę wspierania tradycyjnych branż i utrwalonych grup interesu. Krokiem miłym jest zainicjowanie procesu współdecydowania i współdziałania, które powinno zaowocować efektywnym wydatkowaniem pozyskanych funduszy UE.

Bibliografia

1. Anusz J., *Teorie handlu i biznesu międzynarodowego* (w:) *Biznes międzynarodowy – obszary decyzji strategicznych*, (red.) M.K. Nowakowski. Warszawa: Key Text, 2000.
2. Archibugi D., Pinta M., *The technological specialization of advanced countries*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers 1992.
3. Bresnahan T., Trajtenberg M., *General Purpose Technologies „Engines for Growth?”* „Journal of Econometrics”, 65, Elsevier BV, Amsterdam, 1995.
4. Budnikowski A., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Warszawa: PWE 2003.
5. David P., Foray D.P., Hall B., *Smart Specialisation – the concept*, Knowledge Economists Policy Brief n° 9, 2007, <http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf>.
6. *Designing smart specialisation strategies for cluster development in the global value chains*, OECD project.
7. Domański B., *Dylematy polityki rozwoju polskich regionów*, (w:) *Transformacja sceny europejskiej i globalnej XXI wieku. Strategie dla Polski*, red. A. Kukliński, J. Woźniak, Biblioteka, Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, t. V, Kraków, 2012.
8. *Drewno i meblarstwo*, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1010-drewno-i-meblarstwo>.
9. *Ekonomia wody*, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1009-ekonomia-wody>.
10. *Foresight Technologiczny Przemysłu – InSight2030*, Ministerstwo Gospodarki, http://www.mg.gov.pl/files/upload/17503/Foresight_Technologiczny_2030_werjsa_elektroniczna_72_str.pdf.
11. Foray D., *Understanding „Smart Specialisation”*, [w:] *The questions of R&D Specialisation: Perspectives and policy implications*, Institute for Perspective Technological Studies Joint Research Centre, Seville, 2009.
12. Grosse T.G., *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, *Studia Regionalne i Lokalne* nr 1 (8), Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Warszawa, 2002.
13. *Horyzont 2020 – pierwsze konkursy*, <http://www.rpkgdansk.pl/aktualnosci/564-horyzont-2020-pierwsze-konkursy>.

⁶⁷ B. Domański, *Dylematy polityki rozwoju polskich regionów*, [w:] *Transformacja sceny europejskiej i globalnej XXI wieku. Strategie dla Polski*, red. A. Kukliński, J. Woźniak, Biblioteka Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju, t. V, Kraków: 2012, s. 274.

14. Informacja prasowa WFOŚiGW, Parlament Europejski przyjął Program LIFE 2014-2020, <http://inzynieria.com/cat/1/art/37669/parlament-europejski-przyjal-program-life-2014-2020#jump#ixzz2oqunuS6J>.
15. Innowacyjna Wielkopolska, Etapy pracy SS, http://iw.org.pl/pl/index3.php?option=com_remository&func=startdown&id=313.
16. Jezierska L., Pomorskie członkiem Platformy Smart Specialization S3, http://urząd.pomorskie.eu/pl/aktualnosci/2012/pomorskie_na_platformie_s3.
17. Jedynek A.- p.o. Zastępcy Dyrektora Wydziału Europejskiego Funduszu Społecznego (Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego), Prezentacja pt. Regionalne podejście do inteligentnych specjalizacji – Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego, http://www.poig.gov.pl/Wiadomosci/Documents/Anna_Jedynek_prezentacja_smart_200212_pll.pdf.
18. Kardas M., Inteligentna Specjalizacja, (nowa) koncepcja polityki innowacyjnej, Optimum Studia Ekonomiczne, nr 2 (50), Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 2011.
19. The Role of Community Research Policy in the Knowledge-based Economy, 2009, http://ec.europa.eu/research/era/pdf/community_research_policy_role.pdf.
20. Komunikat Komisji Europejskiej Europa 2020: Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM 2010 (2020), 3.3.2010, <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf>.
21. Landes D.S., Bogactwo i nędza narodów. Dłaczego jedni są tak bogaci, a inni tak ubodzy. Warszawa: Wyd. Muza 2000.
22. Lubelska Rada ds. Innowacji, <http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/zalozenia>.
23. Malizia E.E., Feser E.J., Understanding Local Economic Development, Center for Urban Policy Research, New Jersey, 1999.
24. Markusen, Sticky places in slippery space. A typology of industrial districts (w:) T.J. Barnes, M.S. Gertler (red.), The New Industrial Geography. Regions, Regulations and Institutions, Cheltenham–Lyme: Routledge, 1999.
25. Piasecki A., Rogut A., Sprawozdanie końcowe z warsztatów Narodowy Program Foresight – wdrożenie wyników.
26. Piore M., Sabel C., The Second Industrial Divide. New York: Basic Books 1984.
27. Porter M.E., Porter o konkurencji. Warszawa: PWE 2001.
28. Program Horyzont 2020, Stowarzyszenie Pomorskie w Unii Europejskiej <http://www.pomorskie-eu.pl/pl/horyzont-2020,ps,93.html>.
29. Projekt Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku, Lublin, 2013.
30. Przewodnik Strategii Badań i Innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji (RIS 3), Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2012.
31. Raport z konferencji „Smart specialisations – tożsamość małych ojczyzn”, Poznań, 2011 r., http://sdi-wielkopolska.pl/media/10910/raport_z_konferencji_25.05.2011_di.pdf.
32. Regionalna Strategia Innowacji dla Inteligentnej Specjalizacji Mazowsza, <http://www.innowacyjni.mazovia.pl/aktualnosci/art,99,podsumowanie-infoseminarium-pn-regionalna-strategia-innowacji-dla-inteligentnej-specjalizacji-mazowsza-przygotowania-do-polityki-spojnosci-ue-po-2014-r.html>.
33. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r., <http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/regionalna-strategia-innowacji>

34. Rymarczyk J., *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa*. Warszawa: PWE 2004.
35. Słodowa-Helpa M., *Inteligentna specjalizacja polskich regionów. Warunki, wyzwania i dylematy*, Roczniki Nauk Społecznych, Tom 5(41), nr 1, TN KUL, Lublin, 2013.
36. Smart Specialization, http://ec.europa.eu/research/regions/index_en.cfm?pg=smart_specialisation.
37. Storper M., *The Regional World. Territorial Development in a Global Economy*. New York: Guilford Press 1997
38. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, <http://rpo.slaskie.pl/zalaczniki/2011/12/14/1323869804.pdf>.
39. Strzelecki Z., *Polityka regionalna*, (w:) Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN 2008.
40. Tokarski J.(red.), *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN 1980.
41. Tunzelmann von N., Acha V., *Innovation in „Low-Tech” Industries*, [in:] *The Oxford Handbook of Innovation*, (eds.) J. Fagerberg, D.C. Mowery, R. Nelson. Oxford, Oxford University Press, New York, 2005.
42. *W czym tkwi sekret liderów innowacji. Analiza benchmarkingowa innowacyjności polskich regionów – Raport z badania*, Deloitte, Warszawa, 2013.
43. Wolszczak G., *Konkurencyjność, innowacje, smart specialisation; Główne wyzwania*, prezentacja warsztatowa, Gdańsk, 2013, <http://17.kmwi.pl/materialy/prezentacje/category/10-ii-warsztat-rownolegly.html?download=22:grzegorz-wolszczak-konkurencyjnosc-innowacje-smart-specialisations-glowne-wyzwania>.
44. Załącznik nr 2 do Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Mazowieckiego *Inteligentna Specjalizacja Województwa Mazowieckiego 2013-2020*.
45. Zespół ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/68/zespol-ds-aktualizacji-strategii.html>.
46. Zespół Zadaniowy ds. Planowania Strategicznego, <http://strategia2025.warmia.mazury.pl/artykuly/69/zespol-wewnetrzny-zadaniowy.html>.
47. *Żywność wysokiej jakości*, <http://portal.warmia.mazury.pl/pl/rozwoj-regionu/przedsiębiorczosc/1011-zywnosc-wysokiej-jakosci>.

SMART SPECIALISATION STRATEGY IN CONTEXT OF SELECTED POLISH REGIONS

This article presents the theoretical assumptions of the concept of smart specialisation and the theories of regional development, which are complementary to it. Analytical considerations have been subjected to both methods of identification of regional specialisation, as well as the effects of its use in the form of a provincial strategy for smart specialisation. Desk research concern polish selected regions, i.e. Pomerania Province, Masovia Province, Greater Poland, the Lublin Province, the Warmia-Masuria Province, Silesia. Due to the fact that the process of determining the development potential of each region is based on open to change approach, selected specialisations must be treated as a tool adapted to the current conditions and socio-economic challenges. Selection of smart specialisations cannot be accidental, so the voivodeships decide to set up teams of experts, responsible for selecting key competencies, industries or technologies, which will determine the future development of the various regions.